

MUSEUMS Bulletinen

Norsk Folkemuseums Venner

Nr. 59 1/2009

Tilbake til 80-tallet

*Dirty
Dancing*

Museumsbulletinen nr. 59 1/2009

Utgiver: Norsk Folkemuseums Venner
Norsk Folkemuseum
Museumsveien 10
0287 Oslo
Tlf: 22 12 37 00; faks: 22 12 37 77
nf@norskfolkemuseum.no
www.norskfolkemuseum.no

Redaktør: Astrid Santa

Fotograf: Anne-Lise Reinsfelt

Layout: Astrid Santa

Trykk: Aktiv Trykk AS

Opplag: 3500

(c) Norsk Folkemuseums Venner,
Norsk Folkemuseum, Oslo 2009

ISSN 1502-3672

Foto omslag: Filmplakat for filmen Dirty Dancing, en av
1980-tallets mest populære filmer. (Foto: Nordisk film)

INNHold

- 4 **BACK TO THE 80s**
av Olav Aaraas
- 8 **HUSKER DU 80-TALLET?**
av Morten Bing
- 10 **BACK TO THE FUTURE**
av Paal Mork
- 11 **MY LITTLE PONY**
av Marie, 7 år i 1985
- 12 **ÅRET VAR 1986 - IDOLET VAR SAMANTHA FOX**
av Heidi Uleberg
- 13 **KLÆR PÅ 80-TALLET**
av Kari-Anne Pedersen
- 16 **TRANSFORMERS OG ROSA SACCOSEKKER**
av Tove Wefald Pedersen
- 20 **ÅTTITALLET - EN TID FOR HOMOFIL FRIGJØRING**
av Leif Pareli
- 22 **TING, TID OG TRAKTOR**
av Anne Moestue
- 27 **DOESN'T SPEAK NORWEGIAN. DOES SPEAK IBSEN**
av Erik Edvardsen
- 30 **SENSASJONELT ARKIVFUNN PÅ BYGDØ KONGSGÅRD**
av Monica Mørch og Jan tore Sørsdal
- 32 **PARK OG HAGE - TIL NYTTE OG BEHAG**
av Else Espeland
- 33 **NYTT FJØS PÅ BOGSTAD**
av Else Espeland
- MEDLEMSSIDER:**
- 34 **LEDEREN HAR ORDET**
- 35 **ÅRETS SOMMERTUR TIL HVALER**
av Morten Mørch
- 36 **TUR TIL KRISTIANSAND**
av Kirsten Heiberg
- 37 **EKTEPARET DYRVIK - VÅRE GODE VENNER**
av Kirsti Brekke
- 38 **NYTT FRA NORSK FARMASIHISTORISK MUSEUM**
av NFM-styret
- 40 **NORSK FOLKEMUSEUMS VENNERS PROGRAM**

Tilbakeblikk på 80-tallet

Idet dette nummeret går i trykken står vi midt oppe i et spennende og fargerikt prosjekt: 80-tallets hverdagskultur er på vei inn på Norsk Folkemuseum, og i april åpner vi utstillingen *Back to the 80s*.

I utstillingen ønsker vi å fange tidsånden fra 80-tallet og skape gjenkjennelse for alle som har opplevde dette begivenhetsrike tiåret.

Folkemuseets oppgave er å bevare ting for ettertiden. Derfor går vi nå ut i media og på våre egne nettsider med etterlysninger etter bestemte gjenstander som var typiske og sentrale for samfunnsutviklingen på 80-tallet.

Her i *Museumsbulletinen* tar vi et foreløpig tilbakeblikk på 80-tallets hverdagsliv. Gjennom et knippe artikler gir vi en liten forsmak på det vi jobber med og tankene bak utstillingen.

Torsdag 23. april kl. 18.00 åpner vi utstillingen med en feiende 80-tallsfest – i 80-tallsantrekk!

Velkommen til tidsreisen *Back to the 80s*.

hilsen Astrid Santa, redaktør

Ned fra loftet eller opp fra kjelleren?

Nå er det på tide å børste støv av 80-tallsantrekket.

I april blir det fest, – med mønstring av tidsriktige favorittantrekk og lufting av gamle, gode minner!

(Foto: Anne-Lise Reinsfelt, Norsk Folkemuseum)

Back to the 80s

I 1980-årene på museum - igjen

av Olav Aaraas

Norsk Folkemuseums sommerutstilling handler om 1980-tallet. Og jeg kan love publikum at det kommer til å bli en skikkelig nostalgisk happening, full av gjensyn med et tidligere kapittel i våre liv. Men hvordan i all verden kan et museum med respekt for seg selv lage utstilling om høye hår, skulderputer, BALL-gensere, rosa stresslesser, Bobbysocks og Tramteateret, foodprocessorer og frossenpizza? Og attpå til påstå at dette er kultur? Og hvordan kan et tiår så fullt av overfladiskheter, japper, champagne, postmodernisme og parabolantenner kalles historie? Det er mange som har stilt det spørsmålet før, og for meg vekker det minner fra langt tilbake.

En sommermorgen i Kaupanger i 1985 våknet jeg tidlig og sto opp. Gjennom vinduene så jeg at solen hadde kommet opp over fjellene borte på Amlasiden. Den hadde ennå ikke nådd bebyggelsen nede ved fjorden, men forgylte allerede de gamle gårdene på Kaupangerskogen, og mens jeg sto der, nådde den også byggefeltet mitt. Det var et klassisk felt fra 1970-80-tallet, sprengt inn i det sårbare bygdesamfunnet, og det vokste for hver dag som gikk. Ennå sto det noen brunbeisede 70-tallshus igjen, men også disse hadde etter hvert fått nye strøk med dekkbeis i lys grå og hvite toner med vinduslister i rosa eller pariserblått, så de matchet de nyeste husene.

Det kom for meg at jeg var midt inne i et stilskifte, ja at alt ville forandre seg fortere og fortere og at dette var noe museene måtte sikre seg. De nye byggefeltene, forhatte som de var av antikvarer og museumsfolk, ville en gang bli kulturminner i all sin tydelighet, og de livene vi levde var like verdifulle som dem de hadde levd i gårdene på Kaupangerskogen for 200 år siden. Til og med de nye parabolantennene ville bli sjeldne. Og mens solen glitret i lakken på naboens nypussede Sierra, trakk jeg over ungenes leker på stuegulvet, jentenes plastikkponnier i lyseblått og rosa, Playmohuset som vi aldri fikk til å holde helt sammen og vår nyinnkjøpte Commodore 64 som fremdeles var koblet til TV-en etter gårsdagens Paper Boy-runder.

Det hadde skjedd store og utenkelige ting denne våren. Bobbysocks hadde vunnet Grand Prix! Vi hadde nylig fått datamaskin på museet, med grønne skjermer og gul skrift, og innerst inne var vi skeptiske til om disse nye maskinene hadde noe for seg. Noen forretningsfolk hadde store mobiltelefoner, og i avisene sto det at LP-ene våre ville bli avløst av noe nytt som het compact disc, men som ingen hadde prøvd ennå. Naboen som jobbet i Telenor hadde gravd ned et privat kabelnett i hagen vår, så vi fikk inn skurrende,

80-tallshus på museum: Nordbo-huset på De Heibergske Samlinger. (Foto: De Heibergske Samlinger)

tyske TV-kanaler med tvilsomme filmer på nattestid. Og jeg var 35 år og tenkte: Verden er ikke lenger den samme, og det har den nok heller aldri vært. Det er dette som er historie!

80-tallshus på museum

Slik ble det til at vi satte opp et helt nytt NORDBO-hus på De Heibergske Samlinger, innredet som alle andre nye hus, med pastellfarger og vannseng og hudmøbler og marmorbord, gutterom med Samantha Fox og bil i garasjen. Sogningene ristet på hodet og lurte på om det var den nye direktørboligen eller om direktøren bare var blitt galen, men det kom ingen protester. Ikke før i 1987, da Truls Aslaksby fra Larvik Bymuseum reiste seg under Museumsforbundets årsmøte og raste mot Norsk Kulturråd som hadde hjulpet oss med å finansiere ferdighuset. Dette var uhørt og ville ødelegge museet, mente han. Tenk hvis for eksempel Maihaugen skulle begynne slik!

Ti år senere gjorde nettopp Maihaugen det. I 1997 flyttet vi et helt Block Wathne-hus fra 1982 til museet og innredet det, som en del av 1900-tallssamlingen. Nå ble reaksjonene sterkere. Det var sinte leserbrev i avisene. Et sted måtte grensen gå! Maihaugen ble ødelagt! Og denne gangen nektet kulturrådet å være med på finansieringen, så alle midlene måtte skaffes privat. Og året etter, da vi satte opp en stor utstilling om 1980-årene, kom det en kritisk delegasjon fra Norsk Folkemuseum og uttalte at utstillingen var håpløs. Det var ikke sann åttitallet var, sa de. Tvert imot måtte det ha vært schizofrene mennesker som hadde bodd i åttittallsleiligheten vår, mente de. Ingen hadde det slik. Slik lærte vi noe nytt: Når et museum viser en periode så nær i tid at folk har opplevd den, blir *publikum* ekspertene. Ikke som fagfolk, men som deltakere i sine egne liv. Kom ikke og lær oss om hva vi selv har opplevd!

Hjemme var barna blitt store, de fleste møblene fra åttitallet var borte, lekene sto i kartonger på loftet, og det å være "helt åtti" var blitt et skjellsord blant ungdommen. Når folk kom med hockeysveis, himlet man litt med øynene. McGyver og åttitallet var avleggs, nærmest litt komisk.

Når vårt eget liv blir historie

Nå er det gått nesten tyve år. Det begynner å tynnes mer mellom åttitalistingene på loppemarkedene og på Finn.no. Det som finnes er mer slitt og ødelagt. Snart er det borte. Og når ting blir mer sjeldne, blir de også mer interessante. For en ny generasjon unge er åttitallskulturen blitt spennende, og for dem som var unge den gangen begynner nostalgien å gjøre seg gjeldende. Åttitallet begynner så smått å bli historie.

Men hvem er det egentlig som har interessert seg for denne perioden? Historikerne har nok arbeidet med de store hendelsene, med politikken og samfunnsutviklingen. Kunsthistorikerne har sett på postmodernismen, på den "fine" arkitekturen, designen og billedkunsten. Men ingen har seriøst behandlet *hverdagskulturen*. Og nettopp den er folkemuseenes arbeidsområde.

Allerede i 1983 gjorde Norsk Folkemuseum en grundig dokumentasjon av en leilighet på Rykkin i Bærum. Dette materialet har stor verdi i dag. Andre museer, ikke minst de svenske, har også gjennomført samtidsdokumentasjonsprosjekter på åttitallet. Men svært få har tatt gjenstandsmaterialet på alvor. Mens magasinene er fulle av ting fra tidligere århundrer, glimrer denne perioden med sitt fravær. Det er på tide at museene tar tak i den nære fortiden, ikke bare med fotoapparat, video og ord, men gjennom planmessig innsamling, slik vi har gjort det i tidligere perioder av historien. Dette er vi i ferd med å gjøre på Norsk Folkemuseum.

Åttiårene et tidsskille

Mange var engstelige da vi gikk ut av syttiårene. Noen hadde George Orwells 1984 i tankene. Visjonene om det kalde, følelsesløse samfunnet var skremmende. Heldigvis skulle ikke de dystre spådommene slå til. Åttitallet ble varmt, sprudlende, lyst og fargerikt. Det skulle komme til å markere slutten på en lang etterkrigstid, og det endte med jernteppet og murens fall. Ikke minst ble det kjennetegnet av en rivende teknisk utvikling og en medierevolusjon som skulle forandre hverdagen og referanserammen for oss alle.

Ser vi tilbake på disse årene, innebar de virkelig et tidsskille. I dag ser vi dem som et utviklingstrinn mot det samfunnet vi har nå. Hadde vi hatt mot til å lage en nittitallsutstilling, ville vi ha kunnet følge linjene videre. Men det blir en annen historie.

Vi ønsker publikum velkommen til en frodig utstilling som de fleste vil kjenne seg igjen i, og som de yngste vil stirre på med undring. Back to the 80s!

Sid
fotodok

Husker du 80-tallet?

av Morten Bing

Hvor ble det av fortida?

***Ting, bilder, lyder og tekster kan vi ta vare på,
men helheten – sammenhengen?***

Er den i dag bare en konstruksjon inne i hodene våre?

1600-tallet, 1700-tallet eller 1800-tallet finnes bare i bøker, og i arkiv og museer. Noen av oss eier kanskje en og annen riktig gammel ting, men forståelsen vi har av menneskene i den fjerne fortida, av hvordan de tenkte og hvordan de levde, er formet av hva vi har lest eller kanskje i like stor grad av hva vi har sett på film og TV. – Men den nære fortida?

Ca 70 % av de som bor i Norge i dag levde også i 1985 og husker 1980-tallet. Alle har minner om opplevelser og inntrykk. Det kollektive bildet av tiåret er både en kaotisk og kaleidoskopisk kombinasjon av disse subjektive minnene, men også en mer eller mindre kanonisert fellesnevner. For det vi husker er en konstruksjon som hele tiden endrer seg.

Det fantes mange 1980-tall, mange like riktige versjoner av hva som var 1980-tallet, avhengig om en bodde i Oslo, i Trysil eller i Tromsø, om en var barn, tenåring eller voksen.

Det fantes et 80-tall som var pastell og pyntelig, men også et 80-tall som var svart og sint!

For å fram til de individuelle inntrykkene har vi spurt 45 personer – i alle aldre – hva de husker fra dette tiåret. Hva de spiste, hvordan de gikk kledd (se egen artikkel), hva slags musikk de hørte på, hva de så på kino og TV, hva som gjorde inntrykk på dem.

Pizza, tacos og mexicansk gryte

1980-tallet var et tiår da matskikken i Norge var i endring. Kjøttkakene og fiskebollene var fortsatt til stede, men traust norsk mat måtte vike for eksotiske nyheter, som

Molly Ringwald spilte hovedrollen i *Pretty in Pink*.
(Foto: Nasjonalbiblioteket)

raskt ble tilpasset et norsk marked og norske kjøkken og spisebord. De fleste «nye» rettene var likevel ikke helt nye, noen var blitt introdusert allerede på 1960-tallet.

Hva var de typiske matrettene i dette tiåret? Mange nevner grillet kylling, andre lasagne og fondue. Men i særklasse står tacos og pizza!

Pizzaen kom for alvor til Norge da Peppes Pizza ble åpnet i Oslo i 1970. I løpet av 1970-tallet lærte norske husmødre å lage pizza. I 1980 ble Pizza Grandiosa lansert, og utover på 80-tallet fikk frossen pizzaen stor utbredelse. Men mors pizza var best!

«Det var alltid stor stas når mamma laget pizza til lørdagskvelden. Det var nesten alltid med kjøttdeig og ved siden av var det servert kinakålsalat med mais, tomat og ananas.»

Toros gryteposer var også populær (halv)ferdigmat:

«Toros Mexikanske gryterett med ekstra ris til. Denne klarte jeg å lage selv og den ble servert på mange klassefester og for venninner.»

Reklameplakat for
Pizza Gandiosa
som ble lansert
11. februar 1980.
(Utlånt av Stabburet.
Foto: Reinsfelt, NF.

Fra Labbetuss til Dynastiet

På 1980-tallet kom begynnelsen på TV-kanalrevolusjonen. I Oslo-området hadde mange tatt inn svensk fjernsyn siden 1960-tallet, men utover det hadde NRK rådet grunnen alene. Men nå dukket det opp kommersielle utenlandske TV-kanaler som Sky og senere Super Channel på norske fjernsynsskjermer, og i 1988 kom TVNorge og TV 3.

Likevel var det NRK som dominerte. Barna så på Fraggene, på Labbetuss og på Portveien 2. Flere husker de franske tegnefilmene «Det var en gang et menneske» og «Shagma». De litt større så på «Halvsju», som ble sent fram til 1986, blant annet med Pelle Parafins Bøljeband. På slutten av tiåret var det «Midt i smørøyet» som fenget.

Det fremste 80-tallsikonet som preget norske TV-skjermer var Don Johnson i krimserien Miami Vice. Hele familien flokket seg også rundt TV-apparatet for å følge med i såpeoperaene Falcon Crest, Dallas (på svensk fjernsyn) og Dynastiet

«Mamma og jeg så det sammen nesten hver uke fram til midten av 80-tallet. Da var det blitt litt flaut, husker jeg. Det var i alle fall ingen i min vennekrets som innrømmet at de så på Dynastiet da!»

Men 1980-tallets TV var ikke bare samtidssåpe, men også tiden for tilbakeskuende kvalitetsserier som den engelske Brideshead Revisited og den danske Matador.

T.v.: Jennifer Grey og Patrick Swayze hadde hovedrollene i Dirty Dancing, som tross dårlige anmeldelser ble en av 1980-tallets mest populære filmer. (Foto: Nordisk film)

Over og s. 10: Selv om CD-platen ble lansert i 1980, dominerte vinyl og kassetter markedet gjennom mesteparten av 80-tallet. Her en variert samling av plater, bl.a. med Michael Jackson, Samantha Fox, A-ha, Boggysocks, Eurythmics og Peter Gabriel. (Foto: Anne-Lise Reinsfelt, NF)

Eventyr, dans og voksesmerte

1980-tallet var uten tvil en tid for fantastiske og eventyrlige actionfilmer – gjerne trilogier. Det begynte med STAR WARS-filmene (den første kom riktignok i 1977), deretter Indiana Jones-filmene, Ghostbusters og Back to the Future.

Dansefilmene, som Fame (1980), Flashdance (1983) og Dirty Dancing (1987), var også en av de mest populære genrene dette tiåret.

«DIRTY DANCING: ingen over – ingen ved siden!»

En annen genre som mange husker er filmer som The Breakfast Club (1985), St. Elmos Fire (1985) og Pretty in pink (1986) som alle handlet om ungdom i overgangen mellom barn og voksen.

De mer voksne fortrakk kanskje Paris, Texas med musikk av Ry Cooder, eller Out of Africa med Meryl Streep i rollen som Karen Blixen.

Fra Clash til Barbra Streisand

Punk, New Wave, Ska, Rap, Synthpop, New Romanticism, Heavy metal, Indie – 1980-tallet populærmusikk er mangfoldig og uoversiktlig, og spendte fra the Clash til Barbra Streisand. 80-tallsmusikken bygde videre på 1960- og 70-tallet, men var også nyskapende. Noen av de mest populære artistene var trolig Michael Jackson, Madonna og Bruce Springsteen, mens engelske grupper som Duran Duran, Eurythmics og Dire Strait også på hver sin måte var trendsetter. Tyske Sandra, italienske Sabrina og engelske Samantha Fox gjorde seg vel mer bemerket ved fysiske attributter enn ved sine musikalske ferdigheter.

1980-tallet er i ettertid blitt regnet som storhetstid i norsk rock, Spørsmålet er om det først og fremst er en håndfull musikkjournalister som har oppfattet det slik. Blandt de største salgssuksessene i Norge var Lars Kilevold med «Livet er for kjipt», Janicke med «Svake mennesker», og «La det svinge» med Bobbysocks. Av større musikalsk verdi var kanskje Dollie (de Lux) og Monroes, for ikke å snakke om A-ha – det eneste norske bandet som noen gang har hatt internasjonalt gjennomslag.

Back to the 80s?

Hva var 1980-tallet for den enkelte? For noen er 80-tallet det tiåret de ble foreldre; andre husker første skoledag. Noen vil huske Tjernobylikatastrofen eller drapet på Oluf Palme, andre husker bedre prinsesse Dianas bryllup eller at Norge vant Melodi Grand Prix. Men var en 13 år i 1985 husker en det som var «viktig» som ung: «musikk, film, klær og tannregulering.»

Morten Bing er leder for Forskningsseksjonen

Back to the Future

av Paal Mork

Tittelen på årets hovedutstilling, "Back to the '80s", er hentet fra en gammel sangtittel fra Tramteateret. Jeg fant igjen Tramteaterkassetten med den sangen i en kasse i kjelleren, og puttet den i min SONY Sports walkman fra 80-tallet. Moderne musikkmaskiner har jo ikke kassettspiller lenger! Kassetten hadde likt seg dårlig der nede i kjelleren. Kine Hellebusts stemme måtte trenge seg gjennom en kraftig "bidiwopp-bidiwopp"-lyd. Men Tramteatrets tekst er helt klar. Mens vi på Folkemuseet bruker tittelen tilbakeskuende, var det slett ikke Tramteatrets intensjon i sangen fra 1979. Sangen fokuserer på at man ikke skulle drømme om fortiden, men derimot se fremover – få tankene tilbake til 80-tallet, for det var de man kunne gjøre noe med.

*Ikke hør på de som mimrer om gamle da'r.
"Det var i '30 '40 '60 '70 allting egentlig var"
Back to the '80s! ...
La fortia være i fred, la '80-åra komme
det er de du kan gjøre noe med*

Tramteatret fikk rett om 1980-tallet. Det ble en tid preget av fremtidsoptimisme, litt i kontrast til de dystre spådommene fra tiåret før. Utviklingen på 80-tallet ga nye muligheter. Mange tekniske løsninger og også mye av tankegodset vi omgir oss med i dag, hadde sin barndom i denne perioden. Dette ønsker vi å få frem i utstillingen. Ved å intervju seks personer som markerte seg på 80-tallet og som fortsatt har en viktig rolle i samfunnet, ønsker vi å

vise utviklingstrekk innen musikk, finans, politikk og samfunnsliv. Da vi forespurte Frederic Hauge, sa han at vi ikke måtte presentere kampen for miljøet som et 80-tallsfenomen, for den kampen er like viktig i dag. Og dette poengterer litt av målsettingen ved utstillingen. Vi skal ikke bare være nostalgisk tilbakeskuende. Vi skal se 80-tallet som et trinn i utviklingen mot vår egen tid og fremtid. Michael J. Fox reiste fra 1985 til 1955 i filmen "Back to the Future" og opplevde en fremmed verden. Hadde vi reist tilbake til 80-tallet, hadde vi sikkert ledd litt av frisyre og antrekk, men samtidig opplevd et engasjement og en rivende teknisk utvikling som vi fortsatt står midt oppe i. Gjennom intervjuene ønsker vi å vise denne utviklingen på en personlig måte, sett fra de som selv har opplevd den.

Paal Mork er leder for Publikumsavdelingen

My Little Pony

av Marie, 7 år i 1985

«My Little Pony» - de fargerike lekeponniene i plast - var utrolig populære blant små jenter på 80-tallet. De var morsomme å leke med, men først og fremst tror jeg at jeg likte ponniene fordi jeg syntes de var så pene. Dessuten var det å samle på noe artig i seg selv. Hver ponny hadde sitt eget utseende og personlighet. Til de pastellfargede dyrene kunne man også kjøpe hus, klær og annet tilbehør. Det var gjerne noe man ønsket seg til jul eller bursdag.

For meg var nok Barbie større enn «My Little Pony». I likhet med mange andre mødre på den tiden, var mamma litt skeptisk til «amerikansk overfladisk stæsj» og det bekymringsfulle kvinneidealet som Barbie bidro til. Heldigvis stakk det ikke dypt nok. Opptil flere versjoner av Barbie, Ken og Skipper bodde på rommet mitt i et hus som pappa hadde snekret. I dukkehusets garasje var blant annet Barbies rosa moped parkert. Det var nesten ingen begrensninger for hvor mye tilbehør man kunne få til dukkene. Jeg husker at jeg hadde ting som treningsstudio, badekar, bil og hund. Gjennom leken med de solbrune Barbiene skapte venninnene mine og jeg en spennende verden fylt med gleder, sorger, romantikk og drama - en inngang til voksenlivet.

80-tallets lek handlet ikke bare om glamour. Playmo, Lego, modelljernbane, bilbane og dampmaskin var også noe vi fylte tiden med. Og ikke minst dataspill. Med en Amiga 500 koblet til en liten tv perfektionerte vi ferdighetene våre

innen råkjøring med biler og manøvrering av romskip. Fantasiaen fikk i tillegg utløp gjennom å leke detektiver i nabolaget, lage radioprogrammer ved hjelp av kassettspilleren, dikte fantastiske historier og samle på alt fra servietter og steiner til såper og viskelær. Av tegneserier var Donald og Bamse fast lesestoff på sengen. I det hele tatt var nok ikke leken så annerledes som den er i dag. I butikkene har «My Little Pony»-hestene blitt slankere og Barbie fått større livlinje, men de lever fortsatt i beste velgående.

Året var 1986 - idolet var Samantha Fox

av Heidi Uleberg

I 1986 var jeg ti år og gikk på barneskolen. Min eneste store interesse var popmusikk og popidoler, å kle meg ut som mine popidoler og drømme om popidoler. Med Sandra's hårsveis, Kim Wilde's dansetrinn og Samantha Fox på veggen var jeg klar for verden på mitt lille barnerom med hårbørsten som mikrofon. Bobbysocks hadde vunnet Grand Prix året før og jakken til Elisabeth Andreasson var den kuleste jeg noensinne hadde sett, med mørkerosa paljetter. Overraskende nok fikk jeg ikke lov til å gå i noe lignende.

I 1986 var det Ketil Stokkan og «Romeo» og den udødelige dansen til Great Garlic Girls som ble utprøvd på stuegulvet. Sabrina skulle snart hoppe opp og ned i et basseng i en minimal bikini som helt tilfeldig skled ned i strategiske øyeblikk. Syngende var nok ikke hennes beste talent, men det har aldri stoppet popidoler verken før eller nå. Det var Stock, Aitkin og Waterman som styrte de beste popstjernene i mitt univers; Kylie, Bananarama, Rick Astley, Laura Branigan, Samantha, Sinitta, Sabrina, en periode virket det som kriteriet for å bli popstjerne var at du hadde et navn som startet på S.

Men Samantha Fox var fortsatt kulest av alle og jeg hadde et eget utklippsalbum med bilder fra både Topp og Okej og noen litt mer «utbrettbilder» fra et tysk popblad. Om Britney Spears viste puppen i musikkvideoen ved siste plateslipp hadde Samantha Fox uten blygsel gjort det tyve år før henne.

Joey Tempest fra Europe var den kjekkeste mannen i hele verden og han hadde da den kuleste sveisen jeg har sett på en puddelrocker.

Jeg var så forelsket i Morten Harket at jeg trodde jeg skulle dø og jeg glemmer ikke da broren min kunne fortelle at Aha var kommet med ny singel. Det hørtes litt rocka ut til å være Aha, syntes jeg, men det ble bortforklart, med flere ljugekorskryssede fingre bak ryggen, at det var Paul Waaktaar som sang. I flere timer gikk jeg overlykkelig og uvitende rundt og lyttet til hardrockbandet Twisted Sister syngende "Leader of the Pack" og trodde det var mitt favorittband som av en eller annen grunn hadde tatt steget ut i en ny sjanger. Kji-pern....

NRK var den eneste kanalen hjemme i stua vår og Peter's Popshow var det nærmeste vi kom MTV før Top-pop ble lansert. Med dette popshowet og selvfølgelig Ti i Skuddet på radioen hadde vi full oversikt over hvem som var hot og hvem som var not den uken. Og vi tok opp låter fra Ti i skuddet hver uke selv om broren min hadde sagt det var

ulovlig, noe som gjorde meg litt bekymret over at politiet plutselig skulle stå på døren og konfiskere alle kassetten, for vi tok virkelig opp de samme sangene hver eneste uke, og det var veldig viktig å sitte klar med fingeren på Record-knappen sånn at publikumsbrølet hadde gitt seg før kassetten gikk i opptak.

I 1986 skjedde attentatet mot Olof Palme, noe jeg husker veldig godt for jeg var i Oslo og hadde fått den kuleste Barbie-dukken noensinne, med en kjole av rosa tyll og fløyel og små stjerner på som kunne lyse i mørket. Her må det unnskyldes at en 10-åring var mer opptatt av en dukke enn en alvorlig forbrytelse, men med på kjøpet var en helt fantastisk rosa himmelseng, også med stjerner som hadde samme selvlysende effekt som kjolen. Dessverre var min Barbie som regel på oppdagelsesferd, i god Lara Croft-stil, i Amazonasjungelen der hun hadde lite bruk for den kjolen, selv om sengen selvfølgelig var med! Min Barbie skulle sove standsmessig, selv på en arkeologisk ekspedisjon! Klær hadde jeg ikke særlig peiling på i 1986. Jeg gikk i det mor kjøpte, der kunne i hvert fall ikke stilen til Samantha Fox hjelpe meg. Eller jeg brukte ting jeg fant på loppemarked, som rare kjoler og stygge hatter. Det var ikke den type klær mor og far ville se sin ti år gamle datter i på skolen. Det løste jeg effektivt med å ta med en bag med de klærne jeg helst hadde lyst å gå i, som jeg ofte hadde funnet på loppemarked, med på skolen og skiftet i friminuttet. Prøv du å hoppe strikk i en lang, rød og hvitprikkete bomullskjole med utallige underskjørt, det er jeg sikker på at ikke engang Samantha Fox ville gjort . . .

Heidi Uleberg er magasinforvalter, Kulturhistorisk avdeling

Klær på 80-tallet

av Kari-Anne Pedersen

Vi trekker ofte på smilebåndet når vi tenker på klesmotene på 1980-tallet: svære skulderputer og høyvannsbukser, tuperte pannelugger og menn i pastellfargede dresser med oppbrettede ermer.

Et nærmere blikk på motekataloger og motereportasjer i ukebladene viser at det som mest skiller 80-tallet fra det foregående tiåret er størrelsen og passformen på klærne. 70-årenes mote var ganske kroppsnær, til og med hippiean-trekkene som virket så løse og ledige.

For å ta i litt ekstra og sette tingene på spissen kan vi si at der 70-tallsmoten var ettersittende, var 80-tallsmoten romslig. Videre gikk 90-tallsmoten for fullt inn for "elas-

Heidi, 13-åring i 1989: "Jeg var blitt litt kulere, Samantha Fox var et tilbakelagt kapittel, Black Box sang Ride on time og boyband var mer interessant enn puppepop." (Foto p.e.)

Marie på sin første skoledag i 1985. Mor er kledd i tidstypiske klær. Marie forteller: "Første skoledag hadde jeg musefletter med hvite siklebånd, grønn jakke (valgte den ut selv i butikken "karusell"), rosa selebukse og brun skinnsekk."

tisk". Jerseystoffer og elastiske stoffer tillot da ettersittende klær uten at det strammet.

Typisk mote på 80-tallet? Vi kan heller se på hva som ikke var på moten: "Sagging" var ikke in. Nå gjaldt det absolutt motsatte: "gæssing". Herremoten var at buksene ble dratt helt opp i skrittet og festet med tynne lærbelter slik at det ble en liten rysjekant av linningen over beltet. Gensere ble til og med stappet nedi buksene!

Dette er eksempler på noen av de trekkene ved 80-tallsmoten som skiller den fra andre perioder, men faktum er at mye av moten ikke var så outrert, og at den virker ganske normal og nøytral når vi ser på den i dag.

Kari-Anne Pedersen er konservator for drakt og tekstil

Undi
strikket dem, og de hadde gjerne flaggermusermer som forsterket det romslige uttrykket.

Vi har fått inn mange utfyllende svar på spørreundersøkelsen vår om hvordan folk kan huske de gikk kledd på 80-tallet. Her er noen smakebiter:

"Klorbleket Levis 501 brettet innover litt opp på leggen gjerne med selvlagde hull og lapper, joggebukser/strechbukser syrinfarget, mintgrønn, selvlýsende farger, dunjakke, rullelue over ørene – selvheklet i mange forskjellige sterke farger, skjorte og slips i rosa polyester, Poco-Loce genser, plastikk Smykker - sjokkrosa, mange mange tynne armringer og skinnremmer, snowjog, cowboystøvler, permanent!, flaggermusermer, børstet mohairgenser, luggen skulle stå rett opp eller en stor bøy festet med spenne, batik, regulering, Pannebånd."

(Jente 11 år i 1985)

"Levis 501 høyvannsbrettet (midt på leggen) store hjemme strikkede mohair gensere i sterke farger, palestina skjerf, gamle uniforms jakker etter pappa, Dr. Martens, Ispa."

(Jente 13 år i 1985)

"Levi's 501 (både ekte og fake), gjerne med tynt og langt skinnbelte, college gensere (favoritt: en knæsj-blå med merket F2 Fun and function i mintgrønn og mørk rosa, en surfegenser som ikke så mange andre hadde)/strikk genser, nedi buksa, varianter av stoffsko (ikke Vans eller converse...), Mephisto, gjerne Isba (obligatorisk å bytte lisene ut med røde syltetøyglass-striker), eller hvite Adidas, bomullsjakker med v-skjæring i hals og knapper (fikk en gul (!) en til 17.mai som jeg synes var kjempefin, i gollegestoff, byttelånte med en kamerat som hadde en lignende i mint-grønn..., hadde også hvite skinnsko til)"

(Gutt 15 i 1985)

"Rosa fake lacoste-genser (med grått krokodillemerke) eller røde busnel-gensere og klorblekede Levi's 501 jeans med oppbrett nederst og seilersko. Ellers gikk det mye i Poco Loco, Bik bok, Ball og Benetton-gensere. Klorbleket levi's med revner lapper i sidene Ispa-sko. Docksidet, Millet-boblejakke, Busnel, Ball-gensere, Bik Bok, Poco Loco, Benetton-gensere, Lacost."

(Jente 15 i 1985)

"På begynnelsen av 80-tallet gikk jeg kledd som de fleste andre litt sossete tenåringer: Stenvaskede dongeribukser (gjerne med isydd kile i siden), diger dunjakke (Millet) med skinn på skuldrene, Busnell-gensere, Lacoste-gensere, «Diana-bluse» med blonder, egenstrikkede mohairgensere, Aurlandsko og Dockside-sko. Jeg husker Ålesund som et svært sossete by. Var nok heldig som hadde en mor som jobbet med ungdomsklær - jeg fikk de klærne jeg ville. Men mellom 1985 og 1986 ble jeg politisk aktiv, meldte meg inn i SV og forandret klesstil fullstendig. Jeg brukte mye svart, men også skarpe farger som kontrast. Mange beskrev meg som punkete og det likte jeg godt! Jeg farget

etter hvert alle klærne svart (i mammas Bacalaogryte). Husker godt jeg farget pappas gamle helsetrøyer svarte og brukte de utenpå svarte gensere. Fant fram pappas gamle skinnjakker, mammas gamle fjellanorakk, sydde de litt om, satt i nye fargerike knapper. Klippet mitt lange, blonde hår, fikk piggsveis og farget også håret svart. Sikkerhetsnåler i tre hull i hvert øre. Jeg skilte meg nok veldig ut blant Ålesunderne! Husker i alle fall at mamma var ganske fortvilet over min freakete, noe småpunktete klesstil."

(Jente 16 i 1985)

"Hullete Levis-shorts med påsydde lapper og innsydd stoff i sidene. Hvite tennissokker, Hvite Adidas joggesko, Oversized t-skjorte, Pastellrosa V-halset genser, Tweedfrakk, Hvit blazer med pepitarutet skjorte og sorte bukser. (Det var vel sjelden jeg hadde på meg hele denne kombinasjonen samtidig)"

(Gutt 19 i 1985)

"I avdanka 70-tallsbukser og Fjällrevenjakke eller vide bukser med legg og blazer med skulderputer når jeg skulle på by'n."

(Gutt 20 i 1985)

"På 80-tallet var jeg svært klesbevisst, hadde skapet mer enn fullt og skiftet ofte. Yndlingsklærne var Levi's 501 og hvit t-skjorte og tøysko. Men jeg brukte også mye sort, skinn og nagler, i både bukser og skjørt, og klippet håret «punk» med barberbladskårne striper inn til skallen og farget det hennarødt. Brukte veldig ofte sort neglelakk. Pastellfarger og skuldrputer forekom, men i liten grad. Da var det pastellgrønt og pastell-lilla. Husker jeg i Paris kjøpte et par sorte remsandaler med nagler både her og der, som var dødsstilige og de tøffeste skoene jeg til da hadde hatt."

(Jente 24 i 1985)

"For eksempel i blå/svarte olabukser, stripe kort- eller langermet t-skjorte, olajakke. (Ikke så annerledes enn jeg kunne gått i dag)"

(Gutt 29 i 1985)

"Hele og litt vide buksedresser med bredt strikkelbete."

(Kvinne 35 i 1985)

"Fløyelsbukser eller dongeribukser. Masse fargerike klær (glemte aldri 60-tallet, noe som fikk en liten gjenfødelse på 80-tallet)."

(Kvinne 35 i 1985)

"Dress med slips på arbeid, Olabukser hjemme."

(Mann 48 i 1985)

Transformers og rosa saccosekker

av Tove Wefald Pedersen

Hva slags møbler, interiør og gjenstander er typisk 80-tall? Mange forbinder 80-tallets hjem med rosa vegg-til-vegg-tepper, mintgrønn skinnsalong og saccosekk. Men det fantes en rekke ulike møbel- og interiørtrender.

Hvordan vi innredet hjemmene var like mye et utslag av faktorer som alder, livssituasjon, økonomi, smak og livsstil. Vi byttet heller ikke ut alle gjenstandene når 1979 eb- bet ut og 1980 sto for døren. Tvert imot har vi som regel gjenstander fra ulike tiår i hjemmene våre. Men 80-tallet var med på å forandre hjemmene våre i stor grad. En viktig årsak til det er velferdsøkningen generelt i samfunnet.

80-tallet var en tid preget av sterk økonomisk vekst. Nordmenn flest fikk mer penger mellom hendene og kunne kjøpe mer av alt. Svært mange kvinner var yrkesaktive og det ble vanlig med to inntekter i familien. Vi pusset opp og handlet nye gjenstander og møbler i et forrykende tempo, gjerne med lånte penger eller kredittkort. I hvert fall fram til børskrakket kom i 1987.

Over: Bruk av sterke kontrastfarger ble populært, også på soverommet. (Foto: Jan Halvorsen, Bonytt 1987.)

Vareutvalget i butikkene ble større, mye større. Nye kjøpesentre dukket opp i by etter by og vi kan gå tørrskodd fra butikk til butikk. Varekataloger fra 80-tallet forteller om et stadig økende antall butikk-kjeder og vareleverandører. Butikkene forandret også med stadig større hyppighet kolleksjonene sine slik at de skal friste oss til å handle mer. Det gjelder også etter hvert dyrere forbruksvarer som nå skiftes ut hyppigere enn før. Levetiden for sofaen i stua er ikke lenger 25 år. Vi byttet ut møblene og hvitevarene før de ble slitt, gjerne fordi vi ikke syntes de passer inn i innredningen lenger.

I takt med velstandsøkningen ble dyre merkevarer lettere tilgjengelig for flere i samfunnet. Merkevarene ble statussymboler og det var viktig for mange å ha de riktige merkene. Vi kjøpte interiørblader og magasiner som aldri før, og lot oss påvirke av amerikanske såpeserier som Dynasty og Falcon Crest og reklame på nye TV-kanaler.

Husdrømmen for mange hentet inspirasjon fra amerikanske forbilder. Vi ville ha romsligere boliger og gjerne bo i boligfelt med store tomter. Mange velger hvit som farge på sin nye bolig. Karnappvinduer, buede døråpninger, søyler og verandaer med plass til grill og utendørsmøbler ble populært. En rekke nye typehus kommer på markedet, men de færreste hadde råd til de fineste husene i katalogene. Tyrolerhus er en av hustypene som var populære over hele landet.

Som en kontrast til det mønstrede og fargesterke 70-tallet, velger mange seg lysere farger på interiør og møbler på 80-tallet. Rosa, lilla, grått og lyseblått ble populært. Men også bruk av sterke kontrastfarger og spreke fargekombinasjoner var vanlig. 80-tallsstua i møbelkatalogene er gjerne innredet med skinn- eller velursofa, stereorack i mange etasjer og hvite bokreoler og hyllesystemer i laminat. Men furumøbler finner fortsatt veien til svært mange hjem, gjerne litt mer pompøse i formen enn de vi kjøpte på 70-tallet.

Til høyre: Sort/hvitt filmeleganse var drømmerommet for ungjenter på 80-tallet. (Foto: Snap Shot, Bonytt 1987.)

Mattel's actionfylte leketøysfigurer Masters of the Universe ble populære på 80-tallet. Tegnefilmen fikk navnet He-man and the Masters of the Universe. Figurene er innlemmet i museets samlinger. (Foto: Norsk Folkemuseum)

Alle hadde minst en versjon av Rubiks kube. De flinkeste klarer å løse den på ca. 10 sekunder! (Foto: NF)

My little Pony fant veien til mange norske barnerom. (Foto: NF)

På 80-tallet kommer mye ny teknologi inn i hjemmene våre. Mobiltelefonen var foreløpig forbeholdt de få, og først og fremst et statussymbol som veide mange kilo. PC i hjemmet var ennå ikke vanlig. Mange hadde fortsatt skrivemaskin med rettetast. Men vi fikk spilldatamaskinen Commodore 64 tidlig på 80-tallet. Nye forbedrede modeller kom med et par års mellom. Sony Walkman, den bærbare kassettpilleren ble allemannseie. Vi fikk videospiller. De som ikke hadde videospiller leide Moviebox på en av de mange videofilm-sjappene som så dagens lys i løpet av tiåret. Og det var gjerne bot for ikke å spole filmen tilbake etter bruk! Donkey Kong og andre håndholdte elektroniske spill ble populært selv om de gikk veldig fort i stykker! Ghattoblastere eller bærbart stereoanlegg med to kassettpillere ble vanlig på ungdomsrommet.

Et møbel som mange forbinder med tiåret er vannsengen. Vannsengen kom tidlig på 80-tallet til Norge og ble svært populær. I følge reklamen skulle det å sove på noen hundre liter vann gjøre nattesøvnen mye bedre. Det måtte i så fall være hvis man kjøpte den modellen som var med demping. Folk flest kjøpte modellen som var uten demping. Alle som har sovet i vannseng uten demping vet at nattesøvnen kunne bli så som så. En liten bevegelse på den ene siden av sengen førte til en kjempebølge på den andre. Dessuten brukte den mye strøm og det tok en halv dag å fylle den med vann.

Saccosekken fant veien til mange norske hjem og ble gjerne plassert på barnerommet eller i stua foran TV-apparatet som supplement til sofaen eller lenestolen. Den ble laget i kunstsinn, gjerne i farger som rosa, mintgrønn, turkis og fersken og var fylt med isoporkuler. Det var om å gjøre å kaste den ut før den ble for slitt eller revnet i sømmene. Gikk det hull på den strømmet tusenvis av små kuler ut på stuegulvet!

Barnerommene ble invadert av farsotter som My little Pony, Rubiks kube, Monchichi; den lille brune apekatten, He-man og Transformers. Transformers var en kombinasjon av robot og ulike kjøretøy. Poenget var at leketøyet med enkle grep kunne omformes fra robot til for eksempel en gravemaskin eller et fly. Omfattende markedskampanjer rettet mot barn og unge var med på å spre lekene og merkevarene i stort omfang. Ofte ble det laget et helt univers rundt produktene som ble knyttet til tegneserier, filmer og reklamer. My little Pony var ikke bare plasthester i Gilde farger. De rosa, gule og grønne hestene ble også brukt som motiv på blant annet klistremerker, bokbind, blyantspisser og klær.

På ungdomsrommene hang plakater av idoler som A-ha,

Stue i lyse farger. (Foto: Jan Larsen/Esko Kuokkanen, Bonytt 1983.)

Madonna og Duran Duran. For guttene var det brystfagre Samantha Fox eller Sabrina som sto høyt i kurs. Plakatene kom gjerne som vedlegg til musikkblader rettet mot ungdom. Det gjorde ikke så mye om teksten i bladene var på tysk, engelsk eller svensk når det var fine plakater i bladet.

I dag er 80-tallet i vinden igjen. Mote- og møbelindustrien

har hentet inspirasjon fra tiåret og vil at vi igjen skal kle oss i haremsbukser og innrede stuen med skinnsofa i sterke farger. Og det er vel kanskje typisk for vårt eget tiår?

Tove W. Pedersen er leder for Dokumentasjonsavdelingen

Åttitallet – en tid for homofil frigjøring

av Leif Pareli

Åttitallet var tiåret der den homofile rettighetskampen for fullt kom ut i det offentlige rom. Den norske homobevegelsen hadde sin spede begynnelse på 1950-tallet, men levde i mange år en nesten skjult tilværelse, som følge av de almene holdninger til homofile, og ikke minst på grunn av lovforbudet, som først ble opphevet i 1972. Utover 1970-tallet kom det et sterkt oppsving i organisasjonsaktivitetene – hånd i hånd med de mange andre politiske kampsakene som engasjerte bredt på den tiden. Og da kalenderen skiftet til åttitallet, ble homobevegelsen synlig for alvor. Bildene på sidene her gir noen inntrykk av denne utviklingen.

Et av de viktigste innslagene i synliggjøringen var markeringen av en egen frigjøringsdag, 27. juni. På denne datoen i 1969 hadde bargjestene på en homobar på Christopher Street i New York gjort noe helt nytt: De hadde satt seg til motverge mot en razzia fra politiet – slike razziaer var en vanlig form for trakassering, der som andre steder i verden. "Slaget" om Stonewall Inn var en hendelse som ga støtet til demonstrasjoner flere steder i USA, og som i løpet av kort tid førte til nye og mer offensive politiske aksjoner, først i USA men etter hvert også andre steder i verden. Christopher Street Day ble en markering av homofil kamp verden over. I Oslo ble det fra tidlig på åttitallet på denne dagen – eller nærmeste lørdag – laget festarrangementer i Spikersuppa, der politiske appeller ble kombinert med musikk og underholdning. Bildet over viser feiringen i 1982. På scenen står konferansier Elisabeth Granneman. Bruken av slike kjendiser bidro til å trekke tilskuere til arrangementene og tilhørere til de politiske appellene. I dag er disse arrangementene videreført i form av Homodagene, som altså fremdeles – tross all sin feststemning – tar utgangspunkt i opprøret på Christopher Street i New York en juninatt i 1969.

En viktig side av homobevegelsens utvikling på åttitallet var det internasjonale engasjementet. The International Gay Association, (IGA, i dag ILGA) ble stiftet i Nederland i 1979, og fra begynnelsen av 1980-tallet deltok norske utsendinger på de årlige møtene, som først og fremst var politiske fora men også anledninger for synliggjøring av homobevegelsens bredde og mangfold. Da IGAs årskonferanse i 1985 ble holdt i Toronto i Canada, ga Utenriksdepartementet reisestøtte til fire norske deltakere. Det var trolig første gang i historien at en stat ga slik støtte, og det fikk stor oppmerksomhet på konferansen. Blant de norske deltakerne var Wenche Lowzow, som hadde vakt oppsikt her hjemme da hun som første stortingspolitiker sto frem som homofil. Det vakte strid, både innen partiet og blant velgerne, og bidro uten tvil til at hun ikke ble nominert til ny periode på Stortinget.

Under konferansen i Toronto rakk de norske utsendingene også å delta i byens feiring av Christopher Street Day, med en stor parade som hadde langt mer preg av karneval enn de litt traustere demonstrasjonstogene i Oslo. Her er tre av de norske deltakerne: Wenche Lowzow, Kim Friele og Leif Pareli.

I 1988 ble IGAs verdenskonferanse arrangert i Oslo. Møtet ble holdt på Sandaker skole, som arrangørene fikk låne av kommunen. Programmet inkluderte mottakelse i Rådhuset, der varaordfører Peter Myhre sto ved inngangen og ønsket hver deltaker velkommen til Oslos storstue. Det ble holdt taler og servert forfriskninger i saler med kongeportretter i store gullrammer på veggene. For deltakere fra land der homofili var tabu og uenevnelig, var en slik offisiell mottakelse fra byens myndigheter en nesten overveldende opplevelse.

Norsk Folkemuseum har de siste årene tatt inn i samlingen en del stoff som dokumenterer den norske homobevegelsen, samtidig som Riksarkivet har påtatt seg å ta vare på arkivalia. Særlig viktig blant det som er samlet inn til museet er fotoarkivet etter tidsskriftet *Løvetann*, som ble utgitt mellom 1977 og 2003. Da tidsskriftet ble nedlagt og redaksjonen oppløst, havnet arkivskapet med fotomapper og ringpermer litt tilfeldig i et kott på Universitetet, og sto i fare for å bli kjørt i en container under neste opprydning, slik det alt for ofte har skjedd med slikt historisk materiale. Museet sa derfor i 2007 ja til et tilbud om å få overta dette arkivet. I 2008 fulgte museet opp med å ta inn fotoarkivet etter tidsskriftet *Blikk*, også det i overhengende fare for å bli kassert. Dermed er materiale som dokumenterer samfunnsendring på 1980-tallet og helt opp til digitalfotograferingens tidsalder, blitt sikret for ettertiden.

Leif Pareli er konservator i Kulturhistorisk avdeling

Da paraden gikk gjennom Oslos gater i 1988 var regnbueflagget allerede tatt i bruk som et internasjonalt symbol for homofil frigjøring. I dag er det et veletablert kjennemerke som man kan se ved markeringer og møtesteder over hele verden. Flagget er tegnet av den amerikanske kunstneren Gilbert Baker i San Francisco i 1978, og kom i vanlig bruk i løpet av åttitallet. Et lignende flagg, men med fargene i motsatt rekkefølge, brukes av den internasjonale fredsbevegelsen.

